

Beslutningskompetanse og status for Voldtektsutvalgets forslag

Voldtektsutvalget ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 1. september 2006 for å utrede tiltak for blant annet å sikre bedre oppfølging av personer som blir utsatt for voldtekt. Voldtektsutvalget la fram NOU 2008: 4 *Fra ord til handling* i januar 2008. Nedenfor følger en oversikt over forslagene og status for de ulike tiltakene per desember 2011, inndelt etter kapitlene i utredningen.

Kapittel 7 - Forebyggende tiltak mot voldtekt

1.

Voldtektsutvalgets forslag:

Temaet seksuelle overgrep skal inngå i Læreplanen i kristendoms-, religions- og livssynskunnskap (KRL), hovedområdet filosofi og etikk i grunnskolen og videregående opplæring. Tiltaket må videreføres i det foreslåtte RLE-faget (religion, livssyn, etikk).

Beslutningskompetanse: Kunnskapsdepartementet

Status:

Det er bare i grunnskolen man har pålagte/definerte krav til seksualundervisning og til hva slags mål undervisningen skal oppfylle. Det er utarbeidet et ressurshefte til hjelp i undervisningen i grunnskolen, men det understrekes at det er opp til den enkelte lærer å ta i bruk dette heftet. Heftet, "Seksualitet og kjønn. Et ressurshefte for lærere i grunnskolen", ble revidert våren/sommeren 2011. Seksuelle overgrep og vold er omtalt flere steder i ressursheftet – og et eget kapittel har tittelen "Seksuelle overgrep".

Det er ikke stipulert et obligatorisk timetall for seksualundervisningen i grunnskolen. Timetallet er gitt per fag, og seksualundervisningen inngår i dette timetallet.

Det finnes ingen kompetansemål som berører seksualitet i læreplanene for videregående skole, men den generelle delen av læreplanen har formuleringer som åpner for temaet. I noen obligatoriske fag - norsk, samfunnsfag og naturfag - som er felles for alle i videregående opplæring, vil det kunne være naturlig å trekke inn temaer knyttet til seksualitet (jf. generell del av læreplanverket). Det er imidlertid fritt opp til den enkelte lærer å integrere undervisning om seksualitet i de ulike fagplanene i videregående opplæring.

I Handlingsplan for kjønnslikestilling 2014 er det et tiltak i samarbeid mellom Kunnskapsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet: Kurs om grensesetting: utvikling av kurs om grensesetting, kjønn, kropp og seksualitet for jenter og gutter i videregående skole.

I Handlingsplan for kjønnslikestilling 2014 er det et tiltak i samarbeid mellom Kunnskapsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet: Kurs om grensesetting: utvikling av kurs om grensesetting, kjønn, kropp og seksualitet for jenter og gutter i videregående skole. I tillegg bevilger Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet en million kroner til Reform – ressursenter for menn til en holdningsskapende kampanje rettet mot ungdom.

2.

Voldtektsutvalgets forslag:

Obligatoriske temauker på skolene med fokus på god seksualitet og grensesetting, samt informasjon om seksuelle overgrep og om hvor man kan få hjelp.

Beslutningskompetanse: Kunnskapsdepartementet

Status:

Uke Sex 2011 ble en landsomfattende undervisningskampanje med 442 påmeldinger fra trinnlærere og skolehelsetjenester i alle landets fylker. Oppgitt antall elever som skulle få undervisning fra Uke Sex var ca. 34000. Støtte på 1. mill kr ble gitt av Utdanningsdirektoratet. Uke Sex og elevnettsiden Sexfordeg.no er et gratis materiale til undervisning om seksualitet i skolene. Materialet er tilpasset elever fra 7. til 10. trinn, og inneholder informasjon og oppgaver til undervisning om seksualitet.

3.

Voldtektsutvalgets forslag:

Det utvikles undervisningsmaterieell som synliggjør den sterke sammenhengen mellom rus og ufrivillig sex og vektlegger utfordringene moderne teknologi som mobiltelefon og internett, representerer. Undervisningsmateriellet bør bygge videre på og fortrinnsvis integreres, i andre opplegg i skolene (og barnehagene) for å tydeliggjøre grenser, fremme mestring, forebygge rus og hindre mobbing. Såkalt ung-til-ung-metodikk («peer education programmer») bør prioriteres, og det bør settes av ressurser til bruk av eksterne, profesjonelle formidlere.

Beslutningskompetanse: Kunnskapsdepartementet

Status:

Tilgjengeligheten til Internett kombinert med billig forbrukerteknologi, har åpnet for nye problemstillinger og utfordringer knyttet til barn og unges digitale mediebruk. Blant annet gjelder dette risikoen for å bli utsatt for mobbing, sjikanering samt å bli eksponert for krenkende innhold på nettet. Norge deltar i EU-programmet Safer Internet, som skal legge til rette for tryggere bruk av Internett for barn og unge.

Programmet skal bidra til å motvirke ulovlig og skadelig innhold og innhold som er uønsket av brukerne. Norges bidrag til programmet utgjør til sammen ca. 11 mill. kroner fordelt over programperioden på fem år (2009–2013). Gjennom støtte fra programmet har Medietilsynet etablert Trygg bruk prosjektet (tidligere SAFT-prosjektet), som er det nasjonale koordineringsorganet for arbeidet med trygg bruk av digitale medier for barn og unge i Norge.

Departementenes tiltaksplan Barn, unge og Internett vil i tilknytning til Trygg bruk-prosjektet bli videreutviklet i perioden 2010–2011 for å øke oppmerksomheten rundt risikofaktorer relatert til barn og unges Internettbruk, i tillegg til å få foreldre og skole til å ta barns digitale hverdag på alvor.

Utdanningsdirektoratet har gjennom sin femårige satsing Bedre læringsmiljø (2009–2014), publisert mye informasjon om mobbing på deres nettsider. Manifest mot mobbing har i 2011

hatt en egen kampanje mot digital mobbing, Det er også utviklet en egen nettressurs mot digital mobbing til bruk i skolen som heter dubestemmer.no.

Mer informasjon:

www.tryggbruk.no www.udir.no/laringsmiljo www.dubestemmer.no www.medietilsynet.no

4.

Voldtektsutvalgets forslag:

Det forebyggende arbeidet knyttet til bruk av mobiltelefon og internett bør integreres i alle fag der man bruker disse hjelpemidlene.

Beslutningskompetanse: Kunnskapsdepartementet

Status:

Se tekst til tiltak 3 ovenfor.

5.

Voldtektsutvalgets forslag:

Omfanget av overgrep mot barn og ungdom som kan knyttes direkte eller indirekte til de unges nettbruk, bør kartlegges.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

Forslaget vil bli vurdert.

6.

Voldtektsutvalgets forslag:

Helsesøster bør kunne nås via SMS eller e-post utenom de faste kontortidene på hver enkelt skole.

Beslutningskompetanse: Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet

Status:

Forslaget vil bli vurdert.

7.

Voldtektsutvalgets forslag:

Temaer som seksualitet og rus tas inn i og er naturlige deler av forberedelsene til konfirmasjon (kirkelig/humanistisk) og tilsvarende «overgangsritualer».

Beslutningskompetanse: Kulturdepartementet og Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet

Status:

Forslaget er gjennomført til en viss grad. I Human-Etisk Forbunds brosjyre om humanistisk konfirmasjon fremkommer følgende: «Noen temaer er så viktige at de dukker opp uansett hvor du bor og hvor du går på kurs. Slike temaer er livssyn, humanisme og menneskerettigheter. Andre temaer kan være identitet, toleranse, kjønn og kropp, seksualitet og rus.»

Temaer som seksualitet og rus skal også naturlig inngå i trosopplæringen i Den norske kirke, herunder opplegget for konfirmasjonstiden. I plan for trosopplæring som er vedtatt av Kirkemøtet, er for eksempel temaet ”kjærlighet, seksualitet og samliv” angitt som et obligatorisk innholdselement i en systematisk trosopplæring (planen s. 17, se <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=11495>).

8.

Voldtektsutvalgets forslag:

Det utvikles minst ett tilbud for systematisk behandling av unge som forgriper seg. Tilbudet må ha en oppbygging som muliggjør evaluering/forskning, og må organiseres og gjøres kjent slik at man samlet får et pasientomfang som er større enn ved de spredte behandlingsstedene i dag. Tilbudet foreslås derfor lagt til en større by og evaluering bør skje i samarbeid med eller av en etablert forskningsinstitusjon. Arbeidet med å bedre unges stilling må imidlertid sees som en del av arbeidet med å styrke voldtektsfrenes stilling generelt. Det gjelder både tiltakene nedenfor og tiltak i andre deler av utredningen.

Beslutningskompetanse: Helse- og omsorgsdepartementet

Status:

Forslaget vil bli vurdert.

9.

Voldtektsutvalgets forslag:

Det settes av mer midler til utvikling av og systematisk forskning på primærforebyggende tiltak.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet

Status:

Forslaget vil bli vurdert.

10.

Voldtektsutvalgets forslag:

Politiet samarbeider med kommunen om planleggingen av lokalmiljøer, slik at strøk der det har forekommet flere voldtekter, kan få mer kriminalitetsforebyggende infrastruktur.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet

Status:

Kriminalitetsforebygging er et selvstendig hensyn i ny plan- og bygningslov fra juli 2009. KRÅD er i ferd med å oppdatere veilederen “Bedre planlegging – færre farer”, som er en kriminalitetsforebyggende sjekklister for kommuner og planleggere over hele landet. Jf. tiltak 35 i handlingsplan for kriminalitetsforebygging «Gode krefter». Politirådene er også et viktig forum for samarbeid mellom politiet og lokale myndigheter i det forebyggende arbeidet.

11.

Voldtektsutvalgets forslag:

Temaet voldtekt eksplisitt tas inn i rammeplanene for aktuelle grunn- og videreutdanninger på høyskolene. Kunnskapsdepartementet bør, med hjemmel i lov om universiteter og høyskoler, vurdere å gripe inn overfor utdanningsinstitusjonene for å styrke dette spesielle fagområdet.

Beslutningskompetanse: Kunnskapsdepartementet

Status:

I de nye lærerutdanningene, grunnskolelærerutdanning for 1. – 7. trinn og grunnskolelærerutdanning for 5. – 10. trinn, er det fastsatt krav til læringsutbytte som omfatter kunnskap om barn i vanskelige situasjoner, og om barns rettigheter i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv. Videre er det et forskriftsfestet krav at den ferdige kandidaten kan samarbeide med foresatte og faglige instanser om å identifisere behov hos elevene og iverksette nødvendige tiltak.

12.

Voldtektsutvalgets forslag:

Tilrettelegge en nettportal hvor man kan få informasjon om overgrep, hvor man har mulighet til å drøfte spørsmål knyttet til sex og grenseoverskridelser, og hvor man kan komme i kontakt med bistandsadvokat.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet

Status:

Forslaget vil bli vurdert. Mye informasjon fås på legevaktens nettside, for eksempel ved å søke på ordet «voldtekt» se for eksempel: <http://www.bydel-gamle-oslo.oslo.kommune.no/helse/article4714-2019.html>

13.

Voldtektsutvalgets forslag:

Forskning om sedelighetsdømte må styrkes. Det bør opprettes egne behandlingsgrupper for sedelighetsdømte i hver kriminalomsorgsregion. For å sikre en enhetlig og koordinert forskningsinnsats på nasjonalt plan foreslås at én forskningsenhet får forskningsoppdraget.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

Det gjennomføres nå fire studier om henholdsvis forekomst av voldtekt og kjennetegn ved voldtektsmenn. Forekomst-studien er lagt inn som del av den større omfangsundersøkelsen om vold i nære relasjoner som skal gjennomføres av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og

traumatisk stress (NKVTS) i løpet 2011/2012. De øvrige studiene gjennomføres i samarbeid mellom de regionale kompetansesentrene for sikkerhets- fengsels og rettspsykiatri helseregion sør øst, vest og midt og NTNU.

14.

Voldtektsutvalgets forslag:

Temaet voldtekt må behandles obligatorisk i forbindelse med militær førstegangstjeneste.

Beslutningskompetanse: Forsvarsdepartementet

Status:

Forsvaret er helt avhengig av at menneskelige relasjoner er velfungerende. Fraværet av vold, og styrking av kameratskap innad i avdelingene er et kontinuerlig tema i Forsvaret. Det blir omhandlet både i den teoretiske og den praktisk rettede undervisningen.

Innen fagområdet "Etikk og militærmakt" gis det i Forsvaret grunnleggende soldatutdanning om ulike sider ved vold, deriblant vold i nære relasjoner. Undervisningen omfatter blant annet tema som seksualisert vold. Sammen med andre militærfag, kan soldatene som fullfører eksamen innen disse temaene få 20 studiepoeng.

Forsvarssektorens handlingsplan for holdninger, etikk og ledelse (HEL) er revidert (2009-2012), og det er økt fokus på oppfølging av planen i Forsvaret. Målet er at Forsvarets personell skal få økt bevissthet om holdninger og etikk for å styrke forsvarssektoren som en verdibasert og lærende organisasjon. Det er også utviklet et eget e-læringsprogram for bruk i hele forsvarssektoren, og som del av oppfølging av arbeidet med HEL. Fokus på holdninger etikk og ledelse i Forsvaret er avgjørende for at Forsvarets befal som underviser soldater inne til førstegangstjeneste skal bidra til å styrke den etisk bevissthet blant soldatene, deriblant viktigheten av fraværet av vold.

Et uavhengig etisk råd for forsvarssektoren ble etablert i desember 2011. Rådet skal bidra til etisk forvaltning av menneskelige og materielle verdier, samt styrke forsvarssektorens evne til å håndtere etiske utfordringer. Dette tiltaket skal bidra til ytterligere etisk bevissthet i organisasjonen. FNs sikkerhetsrådsresolusjon nr. 1325 om kvinner, fred og sikkerhet er også relevante for temaet vold i nære relasjoner. Soldater på alle nivåer i Forsvarets skolesystem skal få undervisning om resolusjonen, også som forberedelse til utenlandsoperasjoner. Vold mot kvinner og barn, som en utfordring for personell som deltar i utenlandsoperasjoner, er del av de temaene som resolusjonen omhandler.

Forsvarsgrenene, og avdelingene i Forsvaret gjennomfører også egne opplegg for å øke den etiske bevisstheten blant soldatene. Forsvaret skal være en god arbeidsplass for både kvinner og menn. Mobbing og uønsket seksuell oppmerksomhet skal motarbeides. Ulike typer opplegg for å bidra til et godt og trygt arbeidsmiljø for personellet generelt, og ungdommene som avtjener førstegangstjenesten spesielt, bli gjennomført. Oppleggene kan variere, og temaet vold i nære relasjoner kan være mer eller mindre eksplisitt inkludert. Fokuset på disse utfordringene har økt i de siste årene, og et spekter av tiltak er iverksatt.

15.

Voldtektsutvalgets forslag:

Forebyggende tiltak for nyankomne innvandrere styrkes og at det i introduksjonsprogrammet for innvandrere tas inn spesifikk opplæring om temaet voldtekt, herunder holdninger, grensesetting og norsk kultur i et kjønnsperspektiv.

Beslutningskompetanse: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Status:

Som ledd i det forebyggende arbeidet rettet mot nyankomne innvandrere legges det til rette for kunnskapsbasert dialog om tema likestilling og kvinner.

Forslaget er ivaretatt gjennom undervisningsopplegget "Vold i nære relasjoner, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse" utviklet av Vox - Nasjonalt fagorgan for kompetansepoltikk. Dette ble utviklet på oppdrag for den gang AID, og er til bruk i norsk- og samfunnskunnskapsopplæringen for nyankomne innvandrere. Undervisningsopplegget er utarbeidet som et svar på de tiltak som voksenopplæringen ble gitt ansvar for i Regjeringens handlingsplaner mot vold i nære relasjoner, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse 2008-2011. Undervisningsopplegget inneholder en veileder til lærer, deltakerhefte til bruk i undervisningen og et tilhørende oppgavehefte. Deltakerheftet er tilgjengelig på 19 ulike språk. Undervisningsopplegget har som intensjon å gjøre det enklere for lærere å ta opp temaet vold i nære relasjoner i undervisningen. Temaet omfatter mishandling av kvinner og barn, seksuelle overgrep, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Under dette temaet kan lærerne ta opp temaet voldtekt, holdninger, grensesetting og norsk kultur i et kjønnsperspektiv.

Både lærere i norsk og i 50 timer samfunnskunnskap skal ta opp temaet vold i nære relasjoner når de underviser nyankomne innvandrere. I veileder til lærer gjøres det klart at temaet kan inkluderes i undervisningen under flere av emnene i eksisterende læreplan for norsk og samfunnskunnskap for innvandrere. Denne læreplanen er nå under revisjon. I utkastet til revidert læreplan er det definert et eget kompetansemål om gjeldende tema, under kurset i samfunnskunnskap. Kompetansemålet lyder: "Gjennom opplæringen skal deltakerne tilegne seg kunnskap om viktige lover, regler og verdier knyttet til likestilling og barns rettigheter, herunder kunnskaper om vold mot barn og familiemedlemmer, kjønnslemlestelse og at tvangsekteskap er forbudt og om straffereaksjoner ved slike lovbrudd". Når det gjelder norskopplæringen, legger utkastet til revidert læreplan fremdeles opp til at temaet vold i nære relasjoner kan integreres i flere av emnene/temene i undervisningen. Opplæring om voldtekt kan ivaretas innenfor rammene som beskrives ovenfor.

Kapittel 8 - Rettsapparatets behandling av voldtektssaker

16.

Voldtektsutvalgets forslag:

Politets sentrale enhet mot seksualisert vold (SEPOL) opprettes.

Etablere en ny sentral, landsdekkende spesialenhet i politiet med ansvar for seksualisert vold (SEPOL). Utvalget forslår at enheten skal være operativ 24 timer i døgnet i et nært samarbeid med landets politidistrikter. I tillegg til å kvalitetssikre enkeltsaker vil SEPOL sikre nødvendige rutiner for informasjonsutveksling, bearbeiding og analyse.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

Forslaget er fulgt opp ved at det er etablert en voldtektsgruppe på KRIPOS som skal arbeide mot seksualisert vold. Regjeringen har foreslått fire nye stillinger i budsjettet for 2012, slik at det totalt vil bli 16 stillinger i voldtektsgruppen. Gruppen er blitt et viktig nasjonalt fagmiljø for informasjons- og kompetansedeling når det gjelder voldtekt. Den bidrar til økt kvalitet på etterforskningen og raskere oppklaring av voldtektssaker ute i politidistriktene.

17.

Voldtektsutvalgets forslag:

Det etableres rutiner for lovpålagt og umiddelbar innrapportering av samtlige voldtektsanmeldelser fra politidistriktene til den sentrale enheten.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

Når politiet registrerer voldtektssaker i saksbehandlingssystemet BL får Voldtektsgruppen på Kripos kopi av saken slik at de skal kjenne til alle voldtektssaker nasjonalt.

18.

Voldtektsutvalgets forslag:

Politiets sentral enhet mot seksualisert vold (SEPOL) får et mandat og ressurser til å arbeide problemorientert på nasjonalt plan.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

Voldtektsgruppen på Kripos skal blant annet utgjøre et nasjonalt fagmiljø for informasjons- og kompetansedeling om voldtekt, gi politidistriktene faglige råd og bistand, identifisere fellestrekk i voldtektssaker og overta etterforskningsansvaret for voldtektssaker etter bestemte kriterier.

19.

Voldtektsutvalgets forslag:

Det opprettes SO-team (avdelinger) i alle politidistrikt, med tid og mulighet til å fordype seg i sakene og det komplekse fagområdet etterforskning av voldtekt representerer.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

Forslaget er fulgt opp gjennom ordningen med familievoldskoordinatorer. Fra 2008 er alle politidistriktene pålagt en minstestandard der familievoldskoordinaorfunksjonen skal være en 100 prosent stilling og i tillegg omfatte seksuelle overgrep. I de største politidistriktene skal det etableres egne team.

Det er igangsatt en omfattende evaluering av politiets arbeid med vold i nære relasjoner som vil gi innspill til hvordan vi kan styrke innsatsen ytterligere. Ordningen med familievoldskoordinatorer og team inngår som en sentral del av evalueringen. Evalueringsrapporten vil foreligge i juni 2012.

20.

Voldtektsutvalgets forslag:

Det innføres formelle krav til etterforskere som skal gjennomføre sentrale avhør i voldtektssaker.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

Politihøgskolen tilbyr etterutdanning i etterforskning av volds- og seksualforbrytelser. Etter gjennomført utdanning skal studentene være i stand til å etterforske og straffeforfølge alvorlige volds- og seksualforbrytelser. Det innebærer at studentene skal:

- anvende etterforskningsmetoder knyttet til ulike former for vold, sedelighet og alvorlige saker med ukjent gjerningsmann
- være i stand til å identifisere, sikre og anvende bevis i straffesaksbehandlingen
- kunne ivareta voldsutsatte, voldsutøvere og pårørende i etterforskningsfasen og frem til rettskraftig dom
- ha grundig kunnskap om strafferettslige og straffeprosessuelle bestemmelser og gjeldende styringsdokumenter
- ha kjennskap til trusselvurderinger og kunne iverksette beskyttelsestiltak
- kunne anvende kunnskap om ulike former for vold, teorier om voldens årsaker og offer- og gjerningsmannspsykologi i praktisk etterforskning

21.

Voldtektsutvalgets forslag:

Det innarbeides nye regler som sikrer obligatoriske lyd/video-opptak av sentrale avhør i voldtektssaker, herunder avhør av fornærmede.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

Som et ledd i å forbedre kvaliteten på politiets og påtalemyndighetens behandling av slike saker ga riksadvokaten i februar 2008 nye påtalemessige direktiver, herunder at det rutinemessig vurderes opptak av lyd og/eller bilde av fornærmedes politiforklaringer i voldtektssaker. Alle politidistrikter har utstyr til å gjennomføre politiavhør med lyd- og bildeopptak.

22.

Voldtektsutvalgets forslag:

Et tidligere anbefalt prøveprosjekt, hvor sivilt ansatte skriver avhørsrapportene, iverksettes så raskt som mulig.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

I tråd med bemanningsrapporten "Politiet mot 2020" er det ansatt flere i sivile stillinger i politiet, for å frigjøre politiutdannet personell til arbeid som krever politiutdanning. Det er per i dag ca. 5000 sivilt ansatte, og disse ivaretar en rekke ulike oppgaver, herunder administrative oppgaver knyttet til etterforskning. Det er opp til det enkelte politidistrikt på best mulig måte å forvalte tilgjengelige ressurser sett hen til oppgavene de står overfor.

23.

Voldtektsutvalgets forslag:

De som arbeider i ordenspolitiet, får årlig og obligatorisk trening og opplæring i etterforskningsfaget, herunder politiets første kontakt med voldtatte.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

Grunnutdanningen på Politihøgskolen inneholder flere komponenter med relevans for ordenspolitiets møte med voldsutsatte, herunder avhør. Det er flere faglige og tverrfaglige områder som har aktuelle berøringspunkter til temaet. Mer spesifikk opplæring skjer forøvrig i praksisåret, og gjennom videreutdanningen ved Politihøgskolen.

24.

Voldtektsutvalgets forslag:

Det iverksettes forskning rettet inn mot omfanget av korrekt henlagte voldtektsanmeldelser.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

Forslaget vil bli vurdert.

25.

Voldtektsutvalgets forslag:

Kompetansehevende tiltak for politijurister og statsadvokater, forberedende møter forut for aktorering og kollegial påtalemessig vurdering av alle voldtektssaker.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

Når det gjelder rettsapparatets behandling av voldtektssaker er det gjort mye for å heve kompetansen og kvaliteten blant annet gjennom påtalemessige direktiver fra riksadvokaten og fagseminar. KRIPOS har også utarbeidet en nasjonalt tilgjengelig veileder om etterforskning i voldtektssaker. Veilederen ble ferdigstilt i juli 2010 og gir brukeren et godt utgangspunkt for å kunne gjennomføre de nødvendige etterforskningskritt.

26.

Voldtektsutvalgets forslag:

Det tas inn opplæring om skadevirkningene etter voldtekt i de kurs, deriblant innføringskurset, som dommere gjennomgår.

Beslutningskompetanse: Domstoladministrasjonen

Status:

Det er en stor variasjon i bruk av metoder for opplæring av dommere, blant annet kurs, seminarer, workshops, kollegaveiledning eller utvikling av materiale til bruk i den enkelte domstol. P.t. er det ikke noe enkelttiltak eller tema som fokuserer på voldtektsofre spesielt i den såkalte startopplæringen.

DA har laget en DVD hvor en påstått voldtekt er saken det dreier seg om, der temaet er gjennomføringen av selve domskonferansen og bevisvurdering. På tiltaksplan for 2012 er det planlagt et seminar med tittel seksuelle overgrep.

Kapittel 9 - Hjelpetiltak etter voldtekt

27.

Voldtektsutvalgets forslag:

Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre (RKK) utvider sitt virkeområde og får som oppgave å gå inn i en støttefunksjon for voldtektsofre, og bistå den voldtatte ut fra den enkeltes behov. Rådgivningskontorene må utvides til å få landsdekkende støttefunksjon, der spesialtilpasset støtte ytes offeret uavhengig av om saken er anmeldt. Ikke minst er det viktig at kontorene kan ivareta behovene til voldtatte med spesielle behov.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre (RKK) er et gratis lavterskeltilbud til personer som har opplevd kriminalitet. Tilbudet er åpent for alle, og omfatter blant annet støttesamtaler, råd og veiledning. Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre finnes i dag i 14 byer med god geografisk spredning. Rådgiverne har bred yrkes- og erfaringsbakgrunn.

Rådgivningskontorene tilbyr også støtte til den som skal være vitne, og tilbyr bistand før, under og etter rettssaken. Dette gjøres på forskjellige måter, alt etter hva den enkelte ønsker. Denne ordningen vil kunne være av særlig betydning for den som har vært utsatt for en grov integritetskrenkelse, som en voldtekt.

28.

Voldtektsutvalgets forslag:

Oppbygging av kompetanse hos personell i overgrepsmottakene, herunder rettsmedisinsk kompetanse og bred traume- og samarbeidskompetanse, må skje kontinuerlig og sikres langsiktig finansiering.

Beslutningskompetanse: Helse- og omsorgsdepartementet

Status:

Nasjonalt kompetansesenter for legevaktmedisin (Nklm) har fra 2008 hatt ansvar for kompetansehevingstiltak for overgrepsmottakene. Senteret gjennomfører regionale grunnkurs i hele landet pluss videregående og spesialiserte kurs, blant annet om vold i nære relasjoner.

Legevaktsenteret har gjennomført regionale grunnkurs blant annet i behandling av akutte fysiske skader, sporsikring, behandling av akutte psykiske skader, minimalisere fysiske og psykiske og sosiale følger av overgrepet, kunnskap om hjelpetiltak i nærmiljøet mv. Det er også utarbeidet brosjyremateriell på flere språk.

Det er planlagt en evaluering av overgrepsmottakene i løpet av våren 2012. Et anbud vil bli lyst ut ved årsskiftet 2011/2012.

29.

Voldtektsutvalgets forslag:

Det innføres kvalifikasjonskrav for leger som utfører rettsmedisinske undersøkelser i forbindelse med voldtektssaker.

Beslutningskompetanse: Helse- og omsorgsdepartementet

Status:

Se tekst til pkt. 28 vedrørende Nasjonalt kompetansesenter for legevaktmedisin (Nklm).

30.

Voldtektsutvalgets forslag:

Det etableres et overordnet statlig rettsmedisinsk fagorgan som kan bidra til å kvalitetssikre arbeidet i mottakene.

Beslutningskompetanse: Helse- og omsorgsdepartementet og Justisdepartementet

Status:

Se tekst til pkt. 28 vedrørende Nasjonalt kompetansesenter for legevaktmedisin (Nklm).

31.

Voldtektsutvalgets forslag:

Det utarbeides en veileder for det psykososiale arbeidet med voldtatte og for å styrke samarbeidet om de voldtatte.

Beslutningskompetanse: Helse- og omsorgsdepartementet

Status:

Forslaget vil bli vurdert.

32.

Voldtektsutvalgets forslag:

Nødvendig oppfølging hos psykolog/psykiater, utover akutfasen, skal være kostnadsfritt for offeret i ett år fra slik behandling blir påbegynt og uavhengig av om hjelpen ytes av spesialist med eller uten avtale med det offentlige.

Beslutningskompetanse: Helse- og omsorgsdepartementet

Status:

Forslaget vil bli vurdert.

33.**Voldtektsutvalgets forslag:**

Det etableres en nasjonal finansieringsordning som sikrer at mottakene får dekket sine reelle utgifter i tilknytning til beredskap og drift, inkludert arbeid knyttet til å utarbeide erklæringer.

Beslutningskompetanse: Helse- og omsorgsdepartementet

Status:

Overgrepsmottak er i dag ikke en lovpålagt tjeneste og HOD har mottatt tilbakemeldinger om uklarhet i ansvarsforhold knyttet til organisering og finansiering av mottakene. Det framgår av Prop. 91 L (2010-2011), Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. at det er behov for en nærmere vurdering av blant annet ansvarsforhold knyttet til overgrepsmottak, eller av de funksjoner det er behov for at overgrepsmottakene ivaretar, før det konkluderes i forhold til eventuell lovfesting av krav om overgrepsmottak.

34.**Voldtektsutvalgets forslag:**

Hjelp knyttet til mottak og oppfølging av voldtekter skal være kostnadsfritt for offeret.

Beslutningskompetanse: Helse- og omsorgsdepartementet

Status:

Regjeringen innførte fra 1.1. 2010 fritak for egenandel hos lege ved overgrepsmottak for personer som har vært utsatt for vold i nære relasjoner og/eller seksuelle overgrep. Egenandelsfritaket gjelder personer som søker akutt hjelp etter å ha vært utsatt for vold i nære relasjoner og/eller seksuelle overgrep, uavhengig av om hjelpen søkes ved et overgrepsmottak, ved vanlig legevakt eller hos fastlege.

35.**Voldtektsutvalgets forslag:**

Det settes av prosjektmidler til å prøve ut en modell med psykolog/traumepsykiater tilknyttet overgrepsmottak.

Beslutningskompetanse: Helse- og omsorgsdepartementet

Status:

Forslaget vil bli vurdert.

36.**Voldtektsutvalgets forslag:**

Sporsikringsmateriale skal oppbevares i seks måneder. Ansvaret og praktiske forhold vedrørende lagring må avklares.

Beslutningskompetanse: Helse- og omsorgsdepartementet og Justisdepartementet

Status:

Forslaget vil bli vurdert.

37.

Voldtektsutvalgets forslag:

Mottakene organiseres slik at hele eller deler av resepsjonen er fysisk adskilt fra resten av lokalet, eller ved andre egnede arrangementer.

Beslutningskompetanse: Helse- og omsorgsdepartementet

Status:

Se tekst til pkt. 33 om behov for en nærmere vurdering av blant annet ansvarsforhold knyttet til overgrepsmottak.

38.

Voldtektsutvalgets forslag:

Man innreder avhørsrom med fastmontert opptaksutstyr for politiet ved samtlige overgrepsmottak.

Beslutningskompetanse: Helse- og omsorgsdepartementet og Justisdepartementet

Status:

Det er så langt ikke opprettet egne avhørsrom i overgrepsmottakene, men alle politidistrikter har utstyr for å gjennomføre lyd- og bildeavhør, se også rapportering på tiltak 21 og 33.

39.

Voldtektsutvalgets forslag:

Mottakene skal ta imot alle voldtatte, også når overgrepet ligger tilbake i tid.

Beslutningskompetanse: Helse- og omsorgsdepartementet

Status:

Tiltaket er ivarettatt i Helsedirektoratets veileder om overgrepsmottak, IS-1457. I følge veilederen skal alt helsepersonell kjenne til vanlige reaksjoner etter seksuelle overgrep og vold i nære relasjoner. Det er erkjent at traumereaksjoner ved overgrep er komplekse og kan gi økt terskel for å oppsøke hjelpeapparatet og benytte eksisterende oppfølgingstilbud. Den som først mottar en henvendelse om overgrep, skal ta kontakt med aktuelt overgrepsmottak. Personell ved overgrepsmottaket bør så snart som mulig også snakke med pasienten, gjerne over telefon, for å gi råd og informasjon og avtale tidspunkt for undersøkelse. Uavhengig av hvor lang tid det er gått etter overgrepet, skal det i hvert enkelt tilfelle vurderes om tilstanden krever umiddelbar behandling eller oppfølging.

40.

Voldtektsutvalgets forslag:

Politidirektoratet gis frist til 1. juli 2008 med å fullføre arbeidet med å ferdigstille sporsikringsposer.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

Arbeidet med å ferdigstille sporsikringsposer er gjennomført, og disse har vært tilgjengelige for politidistriktene siden sommeren 2011.

41.

Voldtektsutvalgets forslag:

Det etableres et kontaktforum mellom justis- og helsemyndigheter, forankret i Justisdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet

Status:

Forslaget vil bli vurdert.

Kapittel 10 – Tilrettelagt samtale mellom den voldtektsutsatte og gjerningspersonen

42.

Voldtektsutvalgets forslag:

Utvalget stiller seg ikke avvisende til at et tilbud om tilrettelagt dialog mellom offer og gjerningsperson kan brukes som et supplement til ordinær straffesaksbehandling.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

Bruk av tilrettelagte samtaler, såkalt «restorative justice», i alvorlige volds- og voldtektssaker har vært omdiskutert. I regi av Konfliktrådet i Sør-Trøndelag er det gjennomført et prosjekt med tilrettelagt dialog i saker om vold i nære relasjoner (herunder voldtekt i nær relasjon). Prosjektet er evaluert av NTNU Samfunnsforskning AS. Det er også gjennomført to andre prosjekter med bruk av tilrettelagt dialog ved vold i nære relasjoner i regi av henholdsvis Konfliktrådet i Oslo og Akershus, Asker og Bærum politidistrikt og konfliktrådet i Østfold

Kapittel 11 - Erstatning og bistandsadvokat

43.

Voldtektsutvalgets forslag:

Både skadelidte og skadevolder i erstatningssaker i forbindelse med voldtekt skal ha rett til fri sakførsel og fritas for rettsgebyr.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

Voldsofre har allerede i dag krav på fri sakførsel og fritak for rettsgebyr uten behovsprøving i erstatningssak mot gjerningspersonen. Hvorvidt dette også skal omfatte skadevolder er foreløpig ikke vurdert.

44.

Voldtektsutvalgets forslag:

Anbefaler departementet å utrede mulighetene for å fjerne risikoen for saksomkostningsansvar.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

Tiltaket er vurdert, men ikke fulgt opp med følgende begrunnelse: Straffeprosessloven § 439 første ledd fastsetter at når fornærmede under en offentlig forfølgning selv fremmer sivile krav, gjelder bestemmelsene om erstatning for saksomkostninger i tvisteloven kapittel 20 tilsvarende for omkostninger vedkommende disse krav. Etter tvisteloven § 20-2 har en part som har vunnet saken, i utgangspunktet krav på full erstatning for sine saksomkostnader fra motparten. Det kan gjøres unntak hvis tungtveiende grunner gjør det rimelig å fritta motparten for erstatningsansvar, se nærmere tvisteloven § 20-2 tredje ledd. Gitt at forslaget kun gjelder straffesaker, vil kostnadene for sivile krav i saker der fornærmede har bistandsadvokat og tiltalte har forsvarer, være dekket av det offentlige gjennom bistandsadvokat- og forsvareroppgjøret. Saker om voldtekt er saker hvor fornærmede har krav på bistandsadvokat, jf. straffeprosessloven § 107 a. Fornærmede eller tiltalte vil derfor normalt ikke ha hatt egne kostnader ved fremme av kravet som kan kreves erstattet etter straffeprosessloven § 439. Etter Justisdepartementets vurdering er det derfor unødvendig å endre straffeprosessloven § 439.

45.

Voldtektsutvalgets forslag:

At kravet til bevis i voldsoffererstatningslovens § 3 endres fra klar sannsynlighetsovervekt til vanlig sannsynlighetsovervekt. Samtidig foreslår utvalget at det kun beslattes at regress søkes i tilfeller hvor skadevolder er dømt (i en straffesak) til å betale erstatning. (Foreslått av utvalget, bortsett fra Lea)

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

Forslaget vil bli vurdert.

46.

Voldtektsutvalgets forslag:

Det oppfordres til at bistandsadvokater gjennomfører kurs i erstatningsrett og straffeprosess, som er spesialtilpasset deres oppgaver.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

Juristenes utdanningscenter avholder årlig kurs for bistandsadvokater der det gis ajourføring i relevant rettsutvikling. I tillegg avholdes det egne kurs i personskadeerstatning og strafferett, som også vil være relevant for bistandsadvokater.

Ved kgl.res. den 4. mars 2011 ble det fastsatt en forskrift om faste forsvarere og bistandsadvokater med hjemmel i straffeprosessloven § 107 g. Ordningen med faste bistandsadvokater innebærer at en av de faste bistandsadvokatene oppnevnes hvis fornærmede eller etterlatte ikke har ønske om en bestemt advokat. Utvelgelsen til utvalget for faste bistandsadvokater vil baseres på advokatenes faglig kompetanse. Ordningen vil trolig innebære at en mindre krets av advokater får flere bistandsoppdrag, noe som styrke deres kompetanse ytterligere.

47.

Voldtektsutvalgets forslag:

Reglene for oppnevning av bistandsadvokat i saker der voldtekten fant sted i utlandet, bør presiseres. Det bør fremgå av straffeprosessloven at dersom saken etterforskes av norsk politi, vil man ha rett til bistandsadvokat.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

Tiltaket er vurdert, men ikke fulgt opp med følgende begrunnelse: Det anses unødvendig å ta inn en uttrykkelig presisering i straffeprosessloven av at reglene om bistandsadvokat kommer til anvendelse ved voldtekter i utlandet som etterforskes i Norge. Det er etter Justisdepartementets syn tilstrekkelig at det fremgår av lovens system. I tillegg er det omtalt i NOU 2006: 10 Fornærmede i straffeprosessen – nytt perspektiv og nye rettigheter punkt 11.3.13 på side 201 og Ot.prp. nr. 11 (2007–2008) om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte) punkt 7.3.3 side 31-31.

48.

Voldtektsutvalgets forslag:

Det gis adgang til å få oversatt sakens dokumenter, samt adgang til å få dekket reise og opphold i forbindelse med en eventuell rettssak, i tilfeller der voldtekten fant sted i utlandet.

Beslutningskompetanse: Justisdepartementet

Status:

Forslaget har ikke medført noen endringer. Rettshjelpsordningen åpner imidlertid unntaksvis for å dekke helt nødvendig advokatbistand til saker for forvaltningen eller domstoler i utlandet dersom særlige grunner taler for det, og søker ikke selv kan betale for bistanden. Slik bistand er forbeholdt svært alvorlige saker, som for eksempel voldtekt, og vil alltid forutsette at behovet for et minimum av juridisk bistand ikke dekkes av myndigheten i det aktuelle landet. I slike saker kan en også få dekket egne utgifter, så som reiseutgifter eller sakkyndig bistand.